

РОЗДІЛ 5 ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВО

УДК 811.111:811.161

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2022.27.3.25>

СЛОВОТВОРЧИЙ АСПЕКТ НЕОЛЕКСИКИ ЕПОХИ КОРОНАВІРУСУ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКИХ МОВАХ

WORD-FORMING ASPECT OF NEOLEXICS OF THE CORONAVIRUS ERA IN ENGLISH AND UKRAINIAN LANGUAGES

Орел А.С.,

orcid.org/0000-0002-4077-1614

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри германської та слов'янської філології
Донбаського державного педагогічного університету*

Піскунов О.В.,

orcid.org/0000-0002-7176-7423

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри германської та слов'янської філології
Донбаського державного педагогічного університету*

У роботі проаналізовано питання виникнення нових слів на матеріалі корпусу англійської та української мов, охарактеризовано особливості функціонування та утворення неологізмів. Мета полягає в аналізі особливостей виникнення та функціонування неологізмів, пов'язаних із коронавірусом в англійській мові, у першу чергу, і українській в медійному дискурсі. Основний склад лексики пандемії коронавірусу – нові слова і вирази, що відносяться до непрофесійного медичного дискурсу (просторічно-повсякденної медичної лексики). Лексика пандемії коронавірусу часто має метафоричний характер, властивий лексиці науково-популярного медичного дискурсу. Найбільш частотним способом утворення неологізмів є злиття, що підтверджує ідею про домінуючий на сучасному етапі принцип лінгвістичної економії. Лексичні одиниці, які були неологізмами деякий час назад, починають брати активну участь у словотворенні після асиміляції в мові, що підтверджує дію закону мовних засобів. Для більш прозорої семантики новоутворення використовуються способи словотворення, при яких опорний елемент зазнає найменших змін. Використання «традиційних» методів словотворення (афіксації та словоскладання) для створення абсолютно нових значень відбиває системний характер мови, підтверджений також тим фактом, що елементи, створені за допомогою скорочень різного типу, використовуються як складові елементи слів, утворених іншим способом. Збагачення арсеналу словотворчих засобів відбувається за рахунок появи нових афіксів. Ми не виключаємо того факту, що багато COVID-неологізмів вийдуть із ужитку, як тільки пандемія коронавірусу перестане бути щоденною загрозою для суспільства. Однак, вивчення сучасних неологізмів дозволяє отримати уявлення про основні способи словотворення в мові й виділити найбільш продуктивні з них. Перспективу дослідження «COVID-лексики» ми вбачаємо у вивченні не лише неологізмів, але також у розгляді та аналізі стратегій, тактик і мовних прийомів, що використовуються в «COVID-дискурсі» в цілому.

Ключові слова: неологізм, лексема, словотворчий аспект, контамінація, аббревіація.

The question of the new words formation based on the material of the corpus of English and Ukrainian languages, the features of functioning and forming of neologisms are described in the paper. The goal is to analyze the features of the formation and functioning of neologisms associated with coronavirus in primarily English, and Ukrainian in media discourse. The main vocabulary of the coronavirus pandemic consists of new words and expressions related to non-professional medical discourse (colloquial and everyday medical vocabulary). The vocabulary of the coronavirus pandemic is often metaphorical being typical of the vocabulary of popular science medical discourse. The most frequent method of forming neologisms is fusion, which confirms the idea of the dominant principle of linguistic economy at the present stage. Lexical units used to be neologisms some time ago begin to take an active part in word formation after assimilation in speech to confirm action of the law of language means. To get more transparent semantics of the new words, word formation methods are used, in which the referent undergoes the slightest changes. The use of «traditional» methods of word formation (affixation and word composition) to create completely new meanings confirms the concept of systemic nature of the language. The systemic nature of the language is also confirmed by the fact that elements created using abbreviations of various types are used as composite elements of words formed differently. The stock of word-forming means is enriched with introduction of new affixes. We support the fact that many COVID-neologisms will fall out of use as soon as the coronavirus pandemic ceases to be a daily social threat.

However, the study of modern neologisms allows us to get an idea of the main methods of word formation in speech and identify the most productive of them. We expect prospect of studying COVID-vocabulary in the particular study of not only neologisms, but also in the consideration and analysis of strategies, tactics and language techniques used in COVID-discourse in general.

Key words: neologism, lexeme, word-forming aspect, contamination, abbreviation.

Під дискурсом пандемії COVID-19 ми розуміємо складне комунікативно-мовне явище, що становить вид соціальної комунікації, в основі якої лежить мовна діяльність людей у певному історико-культурологічному контексті на базі загального предмета – коронавірусної інфекції. **Метою роботи** є аналіз структурних та функціональних особливостей неологізмів, утворених контамінацією в період пандемії коронавірусної інфекції. Відповідно до поставленої мети в дослідженні розв'язано такі **завдання**: дослідити: лінгвокогнітивний і словотворчий аспекти неолексики епохи коронавірусу; указати продуктивні способи словотворення. **Об'єктом** вивчення нашої роботи є структурні та функціональні особливості неологізмів, утворених контамінацією в період пандемії коронавірусної інфекції. **Предметом** дослідження є приклади лексичних одиниць, виявлені методом суцільної вибірки з онлайн версій додатків до тлумачних словників Мерріама-Вебстера, Кембриджського словника, соціальних мережах, тощо.

Проблеми творення та перекладу такої лексики у свої працях розглядають такі вітчизняні та закордонні мовознавці, як: Бойчук М. В., Бондаренко О. М., Касаткіна–Кубишкіна О. В., Козаченко І. В. [1, с. 164–166; 2, с. 127–130; 3, с. 194–198; 4, с. 49–51; 5, с. 166–168]. Оскільки коронавірусна проблематика належить до числа актуальних і злободенних тем, дискурс пандемії COVID-19 посідає певне місце в просторі наукових студій. Проблеми дискурсу пандемії COVID-19 досліджувалися в роботах Алексєєвої І. О. [9], Костенко О. Г. [6], Рухленко Є. С., Піскунова О. В. [7; 8] та ін. Костенко О. Г. студіює сучасні англійські неологізми та способи їхнього перекладу українською мовою [6, с. 97–100]. Деякі дослідники аналізують специфіку перекладу неологізмів, що відносяться до номінативного поля «епідемія», виділяють особливості перекладу неологізмів періоду Covid-19 способами транслітерації та транскрипції [7; 8]. Певні дослідження присвячено комплексному характеру впливу на слухача за допомогою поєднання макроструктурних елементів, інформування і спонування, використання тематичного і розмовного вокабуляра, а також шляхом використання імперативних конструкцій як засобів впливу на слухача або читача [10; 11; 12]. Бойчук М. В. приділяє увагу

аналізу творення неологізмів-телескопів у сучасних ЗМІ [1, с. 164–166].

Для дослідження лінгвокогнітивного та словотворчого аспектів неолексики нами були відібрані лексичні одиниці, виявлені методом суцільної вибірки з онлайн версій додатків до тлумачних словників Мерріама-Вебстера, Кембриджський словник тощо. Когнітивний аналіз неологізмів – це новий підхід у вивченні мовних новоутворень, новий погляд на словотворчість, відхід від чисто формальних настанов у глибинне пізнання людського духу. Специфіка процесу неологізації передбачає його визначення як одного з найважливіших когнітивних процесів, що дозволяють людині легко орієнтуватися в швидко мінливому світі та мові. Неологізм в когнітивних дослідженнях мови постає як результат креативної роботи свідомості людини, яка визначається інтелектуальною, предметно-практичною діяльністю. Відповідно до когнітивної лінгвістики номінативний акт пов'язаний, у першу чергу, з пошуком словесної оболонки для будь-якого результату пізнання [13]. Проаналізувавши неологізми дискурсу пандемії COVID-19 та приклади їхнього вживання, ми розподілили лексеми на п'ять категорій.

1. Лексеми, що описують життя і побут людей в умовах пандемії. Неологізми: *коронабод* («пухке тіло, що виникає в результаті неспокійного харчування і бездіяльності, пов'язаних з новим коронавірусом»); *коронакут* («коли елементи нудьги і цікавості об'єднуються, щоб зробити деякі стрижки, які ніколи б не побачили світло, якби на картах не було пандемії»); *ізобородка* («коли ви знаходитеся в ізоляції через коронавірус і більше не потрібно турбуватися про гоління») описують наслідки відсутності можливості доглядати за собою в умовах карантину [14].

2. Лексеми, що описують нову реальність, стан суспільства, економіки, наприклад: *коронавсесвіт* (корона + Всесвіт) – «назва, дана людському суспільству в світі після COVID-19»; *карантин* (карантин + час) – «хештег або ярлик для переважаючих обставин в умовах ізоляції через пандемію коронавірусу»; *коронапокаліпсис* (корона + апокаліпсис) – «жартівливий термін для екстремальних спалахів COVID-19» [14].

3. Лексеми, що описують емоційний стан людей, наприклад: *коронакоастер*

(«корона + американські гірки, коли емоції як на американських гірках завдяки щоденним новинам про коронавірус»); *коронафобія* («страх підхопити штам COVID-19 у березні 2020 року, що виражається у використанні маски для обличчя в громадських місцях, або просто уникнення громадських місць, громадських заходів, громадського транспорту»), *локасталгія* («блокування + ностальгія, ностальгія за часом, коли країна була в ізоляції, або в екстремальній формі ізоляції»).

4. Лексеми, що описують поведінку людей, їхнє ставлення до заходів і обмежень, наприклад: *карантин* («це акт примусу інших до карантину шляхом повідомлення про підроблену інфекцію через анонімний додаток для відстеження вірусів»); *ковідол* («той, хто є ідеальним громадянином, практикуючи соціальне дистанціювання під час Covid-19»; протилежність *covidiot*); *ковідіот* («той, хто ігнорує попередження, що стосуються громадської охорони здоров'я або безпеки»). Хтось, усвідомивши всю серйозність того, що відбувається, неухильно дотримується всіх вимог влади, навіть, якщо вони здаються йому нелогічними або зайвими (*covidol*). Інші ж (*covidiot*), навпаки, намагаючись убезпечити себе від наслідків локдауну, скуповують всі дефіцитні товари першої необхідності [14].

5. Лексеми, що описують дозволя та розваги людей на карантині. Поява неологізмів: *quarantinder* («when you're so bored from being quarantined you fire up your tinder account to search for your quaranqueen»); *quarantini* («a strong alcoholic beverage that is made when people are quarantined, or otherwise locked up or trapped in a location for an extended period of time; traditionally made up of vodka, whiskey, or everclear»); *locktail* («a lockdown cocktail, often made with Warner's Gin») свідчить про те, що з доступних розваг у людей залишилися Інтернет і алкоголь. Отже, мовні інновації відображають зміни, що відбуваються в світі, і називають нові реалії навколишньої дійсності [14].

Аналіз словотворчого аспекту неологізмів дозволив зробити висновок про те, що найбільш продуктивним способом словотворення є контамінація (блендінг), наприклад: *blursday* (blur + Thursday) – «any day of the week during the lockdown because they all blur together»; *cluttercore* (clutter + normcore) – «an aesthetic or decorating style that embraces clutter»; *covidpreneur* (covid + entrepreneur) – «a person or organization that exploits panic related to the Covid-19 pandemic by purchasing and reselling consumer goods»;

homecation (home + vacation) – «a holiday spent completely at home»; *homeference* – home + conference) – «an online conference taken from home»; *inflammageing* (inflammation + ageing) – «aging caused by inflammation»; *maskhole* (mask + asshole) – «an unwise person who refuses to wear a mask»; *zoombie* (zoom + zombie) – «a person who is exhausted by endless Zoom conferences» та ін. [14]. У результаті дослідження структурних особливостей неоконтамінантів було встановлено, що дані лексеми складаються з квазіморфем, і за умови відповідної відтворюваності деякі з них можуть перетворюватися на самостійні словотвірні елементи афіксального типу невисокого ступеня продуктивності, наприклад: coron-/corona-/tona-: *coronacation* (corona + vacation), *coronanoia* (corona + paranoia), *coronapocalypse* (corona + apocalypse), cov-/covid-: *covidiot* (covid + idiot), *covidivorce* (covid + divorce), *covidpreneur* (covid + entrepreneur); mask-: *maskhole* (mask + hole), *maskne* (mask + acne), – cation/-kation: *coronacation* (corona + vacation), *safecation* (safe + vacation), *workation* (work + vacation). Було встановлено, що значення утворюється в результаті накладення семантики донора і семантики реципієнта. Так, у контамінанті *coronageddon* (coronavirus + armageddon) родовим простором є мотив «апокаліпсису», «страшної руйнівної сили, невідвладної людині», лексемою-реципієнтом є слово *armageddon*, лексемою-донором – *coronavirus*. Раптове значення контамінанта – «*the nearcertain, end-of-times condition created either by the actual COVID-19 virus or the massive social, financial and political devastation generated on the back of global hysteria*» [14] «майже неминучий стан кінця світу, створений або фактичним вірусом COVID-19, або масовим соціальним, фінансовим і політичним спустошенням, викликаним глобальною істерією». У даному прикладі, як і в багатьох інших контамінантах, відбувається перекатегоризація поняття, у результаті якої контамінант здійснює функцію називання нової концептуальної структури про нові умови життя, обумовлені вірусом, що раптово виник і стрімко поширюється. Отже, контамінація в дискурсі пандемії COVID-19 являє собою особливу систему, що фіксує нові структурні знання, які включають інтегровані структури за допомогою їхнього використання однієї з найбільш оптимальних мовних форм – контаміновану лексеми, що є одиницею зберігання, вилучення і систематизації нового знання. Аналіз неологізмів пан-

демії COVID-19 ще раз довів, що мова однією з перших відреагувала на подію всесвітнього масштабу, породивши величезну кількість нових слів. Широке вживання неологізмів у дискурсивному просторі пандемії COVID-19 пояснюється метою об'єктивації нового знання про нову реальність, із якою зіткнулося людство під час пандемії коронавірусу. Для англійської мови основним способом формування неологізмів у досліджуваній нами період є так званий *блендинг*, який відноситься до лексико-синтаксичного способу словотворення формальної неології.

Ще одним виділеним нами формальним способом словотворення в англійській мові є аббревіація. Так, способом аббревіації утворено власне назву вірусу COVID – COrona VIrus Disease. Прикладом смислової неології в англійській мові може бути словосполучення *zoom fatigue*, що означає «втома, виснаження, викликане низкою незліченних онлайн зустрічей і нарад»: «*Other things that might help to fight off Zoom fatigue are to block off times before and after meetings to catch your breath, and limit nonurgent calls to one or two per week*». [14; 15] – «*Інші речі, які можуть допомогти боротися з втомою від Zoom, – це виділяти час до і після зустрічей, щоб віддихатися, і обмежити дзвінки одним або двома на тиждень*». До синтаксичної неології (зміни значення слова шляхом переходу з однієї частини мови в іншу) можна віднести такі приклади, як «*to coronize*» в значенні «поширювати інфекцію навмисним шляхом» «*to get coroned*» – заразитися коронавірусом: «*Don't go to Rotherdam dude, it has been coroned*» – «*Не їдь в Роттердам, хлопець, там всюди коронавірус*» [14]. Крім вищенаведених прикладів, цікавими є такі неологізми, які були репрезентовані в англійській мові: *spendemic* – *to spend* + *endemic*) – «*витрачати гроші на шопінг під час пандемії*», *covidicide* (*covid*+*suicide*) – «*поведінка під час пандемії, що межує з самогубством*», *covidivorce* – *covid* + *divorce*) – «*ковідне розлучення*» розлучення під час пандемії, *infodemic* (*information* + *endemic*) – «*масове поширення водночас достовірної та неправдивої інформації*», *coronacellation* (*corona* + *cancellation*) – «*скасування заходів у зв'язку з пандемією*». В українську мову безліч неологізмів приходять як запозичення з англійської мови. Наприклад, у дискурсі стали часто фігурувати такі лексеми-запозичення, як «ковідіот»: «*...ковІДИОТ...*» – у цьому щось є» [https://www.instagram.com/p/CEE5DREI4ZY/]

і «коронафобія»: *Coronaphobia* – коронафобія – надмірний страх перед хворобою (*corona* + *phobia*): «*Усі пам'ятають Нові Санжари? Яскрава і моторошна історія про корона фобію – цькування тих, хто заразився або може бути заразним*» [https://www.instagram.com/p/CGPbgiWn2dJ/?igshid=YmMyMTA2M2Y=].

Крім неології, запозичень, українській мові властива смислова неологія, заснована на наявності нового сенсу або додаткової конотації у вже наявного слова. Так, нових відтінків значень набувають такі лексеми, як «підозрілий», вживається в контексті «індивіда з підозрінням на коронавірусну інфекцію», «контактний» у значенні «мав контакт з інфекцією». «Соціальна дистанція» тепер сприймається суспільством не як дистанція за соціальним статусом, а як фізична дистанція між індивідами. Крім того, багато вузькоспеціальних слів асимілюються в розмовну сферу, це відбувається не лише щодо медичного аргю, але також і для сфери фрілансу, звідки в мову приходять така лексема, як «дистанціонка».

Суфіксальним способом за аналогією з уже асимільованим у мові «*гуглити*» і «*скайпити*» з'являється така лексема, як «*зумитися*» (похідне від програми Zoom) – спілкуватися онлайн за допомогою додатку Zoom. Крім того, в українській мові від лексем «*ковід*» і «*коронавірус*» суфіксальним способом утворені й *ковідний*, *коронавірусний* тощо.

Проаналізувавши неологізми та особливості їхнього формування, можна виокремити основні способи їхнього утворення в мові. Так, для англійської мови найбільш характерними способами неології є такі, які відносяться до формальної неології, а саме, аббревіація. Крім того, в англійському дискурсі поширені лексичні одиниці, утворені шляхом смислової та синтаксичної неології. В українській мові в якості основних способів неології ми виділяємо запозичення, в основному з англійської мови. Крім цього, як способи формування неологізмів виступають суфіксальні способи й смислова неологія.

Варто зазначити, що наявність неологізмів у мові також, як і мовні зміни, тісно пов'язані з життям самих носіїв мови, їх колективним співзнанням і тією епохою, у якій вони функціонують. «Життєздатність» того чи іншого слова залежить від таких факторів, як популярність і попит на цю одиницю в щоденному дискурсі представників тієї чи іншої лінгвокультури, її актуальність для конкретного періоду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бойчук М. В. Функціонування неологізмів-телескопізмів у англomовних засобах масової інформації. *Вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія Філологія*. 2016. № 25. Т. 1. С. 164–166.
2. Бондаренко О. М., Черневич А. О. Англійські неологізми: нове у використанні способів утворення. *Вісник Запорізького національного університету*. № 1, 2010, С. 127–130.
3. Бондаренко О., Радзієвська О. Неологізми: способи творення та перекладу. *Мовознавчий вісник. Збірник наукових праць*. 2011. Випуск 12–13. С. 194–198.
4. Касаткіна–Кубишкіна О. В., Курята Ю. В. До проблеми перекладу неологізмів українською мовою. *Наукові записки*. Острог. 2012. Вип. 25. С. 49–51.
5. Козаченко І. В. Особливості перекладу неологізмів англійської мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. № 25. Том 2. 2014. С. 166–168.
6. Костенко О. Г. Сучасні англійські неологізми та способи їх перекладу українською мовою. *Закарпатські філологічні студії*. Випуск 13. Т. 2. 2021. С. 97–100.
7. Рухленко Є. С. Особливості перекладу неологізмів періоду Covid-19 способами транслітерації та транскрипції у соціальних мережах. *Мова та література в полікультурному суспільстві: тези доповідей учасників Всеукраїнської студентської науково-практичної інтернет-конференції* (м. Київ, 17 листопада 2022 року) / Відповідальні за випуск: Н. Городнюк, Ю. Ходова. Київ, 2022. 233 с.
8. Рухленко Є. С., Піскунов О. В. Особливості перекладу неологізмів періоду Covid-19 у соціальних мережах. *The III International Scientific and Practical Conference «Theories, methods and practices of the latest technologies»*. November 07–09, Tokyo, Japan. 387 p. p. 305–307.
9. Alyeksyeyeva I. O., Chaiuk T. A., & Galitska E. A. Coronaspeak as key to coronaculture: Studying new cultural practices through neologisms. *International Journal of English Linguistics*, 10(6), 2020. P. 202–212. URL: <https://doi.org/10.5539/ijel.v10n6p202>
10. Brooks S. K., Webster R. K., Smith L. E., Woodlan L., Wessely S., Greenberg N., Rubin G. J. The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. In: *The Lancet* 395 (2020). P. 912–920. Published: February 26, 2020. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30460-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30460-8)
11. Courtenay K., Perera B. COVID-19 and people with intellectual disability: impacts of a pandemic. In: *Irish Journal of Psychological Medicine*. Published online by Cambridge University Press: 14 May 2020. DOI: <https://doi.org/10.1017/ipm.2020.45>
12. Mazza C., Ricci E., Biondi S., Colasanti M., Ferracuti S., Napoli Ch., Roma P. A Nationwide Survey of Psychological Distress among Italian People during the COVID-19 Pandemic: Immediate Psychological Responses and Associated Factors. *Int. J. Environ. In: Res Public Health*. 2020, 17(9) (2020) 3165 DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph17093165>
13. Rudzka-Ostyn B. *Word Power: Phrasal Verbs and Compounds. A cognitive approach*: Berlin: Walter de Gruyter, 2003. 206 p.
14. Merriam-Webster Dictionary: A Guide to Coronavirus-Related Words URL: <https://www.merriam-webster.com/words-at-play/coronavirus-words-guide>
15. The Coronavirus corpus URL: <https://www.englishcorpora.org/corona/>